

УДК 378.014.5

Почтовюк А. Б.

кандидат наук з державного управління, доцент,
декан факультету економіки і управління,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського, Україна
apochtovyuk@yandex.ru

Правило успішного регулювання державою розвитку сфери вищої освіти

Анотація. У статті представлено авторське розуміння правила успішності державного регулювання розвитку сфери вищої освіти в епоху економіки знань. Правило полягає у тому, що дієвість доктрин, моделей, програм і стратегій розвитку національної сфери вищої освіти залежить від того, якою мірою у них надана можливість державі, особистості, роботодавцю та вищим навчальним закладам реалізувати власні інтереси з урахуванням дотримання інтересів один одного.

Ключові слова: сфера вищої освіти; суб'єкти сфери вищої освіти; інтереси суб'єктів сфери вищої освіти; національні доктрини розвитку вищої освіти; моделі розвитку вищої освіти.

Почтовюк А. Б.

кандидат наук государственного управления, доцент, декан факультета экономики и управления, Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского, Украина

Правило успешного регулирования государством развития сферы высшего образования

Аннотация. В статье представлено понимание правила успешности государственного регулирования развития сферы высшего образования в эпоху экономики знаний. Правило заключается в том, что действенность доктрин, моделей, программ и стратегий развития национальной сферы высшего образования зависит от того, насколько у них предоставлена возможность государству, личности, работодателю и высшим учебным заведениям реализовать собственные интересы с учетом соблюдения интересов друг друга.

Ключевые слова: сфера высшего образования; субъекты сферы высшего образования; интересы субъектов сферы высшего образования; национальные доктрины развития сферы высшего образования; модели развития сферы высшего образования.

Andrii Pochtovyuk

PhD (Public Administration), Kremenchuk National University named after Mykhailo Ostrohradskyi, Ukraine
3 Pushkin Boulevard, Kremenchuk, Poltava region, 39600, Ukraine

The rule of successful state regulation of higher education development

Abstract. Introduction. Modern management in general, and in higher education, in particular, cannot be imagined without the program, strategy or doctrine, defining goals, objectives, ways, methods and forms of realization of its mission in society. The article presents understanding of the rules of successful state regulation of higher education in the era of knowledge economy. The rule is that the validity of doctrines, models, programs and policies of the national higher education depends on the extent to which they have the opportunity to state the individual, employers and higher education institutions to implement their own interests, taking into account the interests of each other.

Purpose of the paper is to clarify the rule of successful state regulation of higher education.

Methods. The methodological framework of governance reforms sphere of higher education is the logic of scientific knowledge realization of the mission of higher education in the knowledge economy. To clarify the rules state regulation used method dialectics of subjective and objective.

Results. Considering documents governments of Ukraine and the leading countries of the world educational space, it should be noted that there are many disparities in the consideration of the interests of all subjects of higher education. On average, most country's attention is paying to the needs of the individual and the state in the interests of higher education institution is the third largest employer – at last. In the doctrine of UK and Western Europe can be traced most attempts to combine the interests of all subjects, but the interests of the university and the individual still prevail. The national educational doctrines of Ukraine, there are no questions concerning the problem of equal opportunities to quality higher education, learning the basic principles of behaviour in the social relations and especially in the labour market.

Conclusion. Summarizing the above considerations, it should be noted that the new theoretical, scientific and practical approach to management of higher education on the basis of the definition of the objects and interests of subjects Higher Education declared the need to aim at and choose activities aimed at balancing the interests of equivalent combinations of higher education sphere. These doctrines certain development indicators in higher education and ways to achieve them focused on the implementation of its higher mission. The mission is to satisfy the interests of subject's sphere of higher education and, therefore, in these documents should be given the goals and methods to achieve each subject and the goals and methods consistent with other subjects on higher education. This let you solve problems doctrines of reforming of higher education.

Keywords: Sphere of Higher Education; Subjects of Higher Education Sphere; Business Interests in Higher Education Sphere; National Doctrine of Higher Education Development; Model of Higher Education Development

JEL Classification: H11, I22, I28

Постановка проблеми. Сучасне управління взагалі та у сфері вищої освіти (СВО) зокрема, не можна уявити без програми, стратегії або доктрини, що визначають цілі, завдання, шляхи, методи та форми реалізації її місії у суспільстві. Розвиток вітчизняної СВО здійснюється відповідно до доктрин, що викладені у багатьох нормативних документах, а саме: Законі України «Про вищу освіту», Указі президента України «Про національну доктрину роз-

витку освіти», Наказі МОН України «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004?2005 роки», Указі президента України «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України», Державній програмі «Наука в університетах» на 2008?2017 роки. Спектр і масштаб сучасних проблем свідчать про необхідність скорішого реформування управління сферою вищої

освіти, тому важливим для України повинен стати позитивний досвід функціонування країн-лідерів світового освітнього простору, де знаходиться багато відомих і провідних університетів, інститутів, коледжів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема тика особливостей реалізації концептуальних доктрин знайшла відображення в працях таких закордонних учених як: Б. Рідінгс (B. Readings, 1997) [2], Д. Бок (Derek Bok, 2012) [5], (M. Shattock, 2003) [10].

Вітчизняна наукова громадськість недостатньо уваги приділяє аналізу моделей функціонування СВО. У більшості публікацій вони використовуються в якості аргументації щодо вибору шляхів розвитку ВО. Так, П. Кралюк виділяє дві моделі освіти – західну і східноєвропейську [1, с. 12]. Б. Рідінгс має іншу думку, оскільки вважає що сучасний західний університет теж є автономною бюрократично корпорацією [2, с.70]. Аналізуючи східноєвропейську модель, П. Кралюк підкреслює, що університети перетворюються на державні інституції, що підпорядковані бюрократичним структурам [1, с. 12]. С. Подмазін обґрунтовує співіснування двох моделей інституцій освіти: авторитарної та особистісної [3, с. 6].

Таким чином, не існує єдиної ідеальної моделі освіти, яка б не мала недоліків. Основу моделей становить домінування інтересів або держави, або особи. Інтереси роботодавця розглядаються опосередковано, а інтереси вищої школи приймаються за очевидне. Можна припустити, що існує декілька упущень у моделях, що представлені в сучасній науковій літературі. Перше – цілі управління ВО не передбачають наявності та узгодження інтересів суб'єктів СВО: держави, особистості, роботодавця та ВНЗ. Друге упущення – неузгодженість та суперечливість методів, механізмів управління суб'єктами СВО, або їх невідповідності цілям. Третє упущення – невірна інтерпретація результатів, коли кожен суб'єкт на власний розсуд тлумачить досвід реформування, виходячи із дотримання власних інтересів. Отже, для виправлення упущень необхідно вивчити національні доктрини та стратегії розвитку ВО з позиції наявності у цілях та засобах інтересів суб'єктів та їх сумісності.

Мета публікації – з'ясувати правило успішного регулювання державою розвитку вищої освіти в епоху економіки знань на основі вивчення позитивного зарубіжного досвіду.

Основні результати дослідження. Доведена багатовіковим досвідом висока значущість ВО для суспільства зумовлює наявність у державі бажання активно брати участь у її розвитку. Д. Бок зауважує, що законодавцями рухає турбота про інтереси суспільства, а не окремих університетів [5, с. 212]. Це бажання проявляється у розробці та реалізації національних доктрин і стратегій. Аналізувати потрібно реалізовані доктрини, оскільки вони детермінують сучасний стан СВО. Так, «Національна доктрина розвитку освіти» (Доктрина) визначає концептуальні ідеї щодо стратегії та напрямів розвитку освіти у першій чверті XXI ст. Метою державної політики стосовно особистості є створення умов для розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя. Заходи із реалізації мети відображено у пріоритетних напрямках державної політики щодо розвитку освіти відносно суб'єктів. Для особи, це є орієнтація освіти та створення рівних можливостей у її здобутті, розвиток освіти протягом життя, пропаганда здорового способу життя, забезпечення освітніх потреб національних меншин. Для держави – формування національних і загальнолюдських цінностей, розширення україномовного освітнього простору. Для ВНЗ – підвищення ефективності та результативності освіти завдяки оновленню змісту, форм та методів організації навчально-виховного процесу; забезпечення економічних і соціальних гарантій професійної самореалізації науково-педагогічних працівників, підвищення їх соціального статусу; органічне поєднання освіти і науки завдяки розвитку педагогічної та психологічної науки; за-

провадження освітніх інновацій та інформаційних технологій; розвиток ринку освітніх послуг та його науково-методичного забезпечення; інтеграція освіти у європейський та світовий освітні простори [4, с. 37-46].

Головною метою «Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 роки» (Програма) є впровадження заходів для входження вітчизняної освіти і науки в європейський простір. Для особи це означає навчання впродовж усього життя та мотивоване залучення студентів до навчання. Для ВНЗ – сприяння привабливості та конкурентоспроможності європейського простору ВО і науки для інших регіонів світу. Цілями освітніх реформ відносно особи є підвищення життєвого рівня населення, захист громадянських прав і розширення індивідуальних свобод особистості. Ринок праці і соціальна політика є найважливішими компонентами досягнення цілей Програми, тому що вони необхідні для забезпечення продуктивності сучасної економіки.

У цьому контексті реформування ВО в Україні передбачає впровадження механізмів, які задовольняють інтереси суб'єктів СВО. По-перше, перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, яка задовольняє можливості особистості у здобутті освітньо-кваліфікаційного рівня за бажаним напрямом, відповідно до здібностей і забезпечує мобільність робітника на ринку праці. По-друге, формування мережі ВНЗ, яка за формами, програмами, термінами навчання і джерелами фінансування задовольняла потреби особи і держави. По-третє, підвищення освітнього і культурного рівня суспільства, створення умов для навчання впродовж усього життя. По-четверте, запровадження досвіду розвинутих країн світу та інтеграція ВО у міжнародне науково-освітнє співтовариство. По-п'яте, пошук рівноваги між масовою фундаментальною та елітарною освітою, вузькою спеціалізацією та професійною досконалістю [6, с. 132].

За даними Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), лідерами міжнародної освіти є англійські країни – США, Великобританія, Австралія, Канада і Нова Зеландія, а також Німеччина і Франція. На їхню частку припадає понад 60% мобільних студентів. При цьому американська модель ВО є однією з найбільш перспективніших у світі [7, с. 43]. Так, у документі Департаменту освіти США «Америка 2000: освітня стратегія» (Освітня стратегія) визначені найважливіші цілі розвитку освіти в країні. Цей документ став своєрідною «точкою відліку» існування сучасної американської системи освіти. Він містить цілі реалізації освітньої стратегії США стосовно суб'єктів СВО. Так американські учні повинні демонструвати успішне оволодіння програмою, мають бути першими у світі з природничих наук і математики. Документ «Цілі 2000: Освітній акт Америки» (Освітній акт) визначає засоби, механізми та результати реалізації національної доктрини освіти США. Усі суб'єкти СВО повинні сприяти партнерству місцевих ВНЗ з батьками і бізнесом, а професійні асоціації підтримувати програми розвитку педагогів. Студенти освіднені про спадщину американського народу і світового співтовариства.

Сполучення інтересів ВНЗ і роботодавця передбачало, що великий бізнес США мав брати участь у зміцненні зв'язку між освітою і роботою. У інтересах особи та роботодавця працівники у межах державних і приватних програм на робочих місцях отримували знання та навички, необхідні для адаптації до нових технологій, методів роботи і ринків. У державних інтересах планувалось створити національний департамент освіти США у формі консультативної ради при президентові та конгресі, а також національну раду з освітніх стандартів й удосконалення освіти. Задля особи був намір скоротити розрив між відсотком студентів вищої школи та школярів, які успішно закінчують середню школу. У інтересах ВНЗ бажалось, щоб вчителі мали доступ до попередньої педагогічної служби і продовжували професійну діяльність у напрямі розвитку [9].

Британські ВНЗ є лідерами у сфері освіти, які поєднують у собі вікові традиції, новаторські методи викладання і сучасну наукову-дослідну базу, наприклад, Оксфордський університет постійно залишається у верхній частині національних і глобальних рейтингів [11]. Сучасний розвиток англійської освіти визначається Законом про реформу освіти (Закон). Закон передбачає наявність «базового навчального плану», обов'язкового для усіх шкіл. Мета плану стосується сполучення суб'єктів СВО. Інтереси особи і ВНЗ переплітаються у передачі основних знань, навичок і понять, які учні отримують на кожному ключовому етапі плану навчання, а також у заходах оцінювання учнів у кінці кожного етапу. Інтереси держави передбачають наявність у плані трьох «основних» предметів, шести базових предметів, а також сучасної іноземної мови [8, с. 42].

Цілі освітньої реформи сформульовані урядом Великобританії у «Національній стратегії реформування ВО». Суб'єкти СВО повинні розуміти місію освіти. Наявність «плану» для організації навчання та підвищення кваліфікації передбачає його відповідність національним і місцевим потребам. Стратегія розвитку освіти повинна враховувати інтереси місцевих роботодавців та громадян. Постачальники освітніх послуг повинні мати уявлення про власну освітню місію і зосереджувати увагу на її сильних сторонах. Ключовим елементом планування повинно бути формування навичок. Використання інформаційних технологій, передбачає розробку національної стратегії електронного навчання, орієнтованої на потреби учнів і вчителів.

Сполучення інтересів держави і ВНЗ знаходить прояв, по-перше, у вдосконаленні базових знань, оскільки є підґрунтям базових навичок; по-друге, у фінансовій підтримці урядом недостатньо ефективних закладів у разі незадовільної оцінки якості освітніх послуг. Єднання інтересів роботодавця і ВНЗ полягає у відповідності навчання потребам суспільства, важливості забезпечення фінансування і кваліфікації системи освіти відповідно до потреб роботодавців.

Інтереси держави і ВНЗ мають багато спільного: партнерство ВНЗ і коледжів заради прогресу освіти; вдосконалення засобів та виявлення ефективних методів навчання; наявність у викладачів професійної кваліфікації та володіння новими професійними стандартами; підтримка існуючих лідерів освіти та заохочення майбутніх; реформування оплати згідно домовленостей; розв'язання проблем низької якості та продуктивності освіти; розробка показників оцінки широкого спектра знань і навичок; відзнака успіхів і досягнень учнів, визнання високої якості навчання та ефективного менеджменту установ [12, с. 8–24].

Англійський варіант реформ є переходом від «welfare» до «workfare», тобто від турботи держави про добробут громадянина до турботи про те, щоб він мав роботу і забезпечив свій добробут. За цих умов зростає значення професійної та подальшої освіти і, як наслідок, турботи держави про ці освітні ланки. Британські ВНЗ постійно вдосконалюють всі аспекти діяльності. Вони контролюються агентствами зі стандартів ВО, що впливає на громадську думку про заклади освіти і спонукає їх не зупинятися у вдосконаленні та розвитку.

Реформа ВО в Європі розпочалася у 1998 р. у Сорбонні й об'єднала Францію, Німеччину, Італію та Великобританію. У 1999 р. міністри 29 країн підписали Болонську Декларацію (Декларація), у якій зобов'язались уніфікувати національні освітні системи [4, с. 46–47]. Головна мета Декларації – створення «Європи знань», що є складовою зміцнення та інтелектуального збагачення європейських громадян. Інтереси особи, індивідуума і ВНЗ полягають у сприянні мобільності шляхом подолання перешкод вільному пересуванню студентів та у створенні системи кредитів як засобу сприяння мобільності. Відносно сполучення інтересів ВНЗ, особи і роботодавця це стосується загальноприйнятної та порівняної системи вчених ступенів з метою сприяння працевлаштуванню європейців та конкурентоспроможності європейської системи ВО, запровад-

ження додипломного та післядипломного навчальних циклів, сприяння європейському співробітництву щодо забезпечення якості освіти, просування європейських стандартів у СВО.

У 2001 р. у Празі міністри 32 країн, що опікуються ВО, підвели підсумки й визначили пріоритети формування європейського простору ВО до 2010 р. У 2003 р. у Берліні міністри визначили додаткові дії зі створення простору і напрями перевірки результатів Болонського процесу, що закріплені у «Комюніке конференції міністрів ВО» (Комюніке). Сполучення інтересів особи, роботодавця і ВНЗ полягає у тривалому навчанні за кордоном у межах програм спільних ступенів, для вивчення кількох мов та вдосконалення навичок спілкування ними, розкритті потенціалу студентів у контексті європейської єдності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Подальші документи щодо розвитку європейського простору ВО доповнюють і уточнюють згадані вище. Узагальнюючи практику реформування ВО в Україні, США, Великобританія, а також у межах європейського простору, у таблиці систематизовано інтереси суб'єктів СВО та їх сполучення за згадуванням у цілях і засобах освітніх доктрин (Табл. 1).

Дані таблиці свідчать, що у Доктрині інтереси держави та особи декларуються у меті та засобах, ВНЗ – тільки у засобах, а інтереси роботодавця ігноруються. Сполучення інтересів у Доктрині не виявлено. У Програмі інтереси особи, роботодавця та ВНЗ задекларовано як у меті, так і у засобах розвитку ВО, а інтереси держави – тільки у засобах. Програма містить у засобах сполучення інтересів особи і ВНЗ. Отже, вітчизняна ВО у першу чергу орієнтована на задоволення інтересів особи, далі – держави та ВНЗ і в останню чергу – на інтереси роботодавця. Підтвердженням цього є наявність сполучення інтересів держави, особи і роботодавця без урахування інтересів ВНЗ.

У Освітній стратегії (США) інтереси ВНЗ задекларовано у меті та заходах, держави – у меті, особи – у заходах. Єднання інтересів суб'єктів СВО у цьому документі відсутнє. Освітній акт із надлишком компенсує відсутність сполучення інтересів суб'єктів у Освітній стратегії, оскільки у ньому прописані відносини між усіма суб'єктами. Проте представлено виключно інтереси індивідуума і тільки у засобах. Отже, американська ВО у першу чергу орієнтована на сполучення інтересів сторін, що причетні до реалізації її місії. Мабуть, саме тому вона вважається найбільш прогресивною у світовому освітньому просторі.

В англійському Законі задекларовано виключно інтереси ВНЗ і тільки у засобах, та сполучення інтересів особи та ВНЗ. Однак Національна стратегія містить майже всю палітру сполучень інтересів суб'єктів щодо заходів розвитку британської ВО. Стало бути, британці віддають перевагу конкретним діям, що дозволяють задовольнити інтереси суб'єктів, причетних до реалізації місії ВО.

У Декларації подібно Комюніке перевага віддається не декларованому інтересу, а їх сполученню. Якщо у Декларації проголошено інтереси держави та особи стосовно мети розвитку ВО, то у Комюніке – інтереси ВНЗ відносно заходів. Проте у двох документах представлені сполучення майже всіх суб'єктів СВО окрім держави та роботодавця. Таким чином, європейці акцентують увагу не на гаслах, а на пошуку спільних дій суб'єктів щодо реалізації місії ВО.

Розглядаючи документи урядів України та провідних країн світового освітнього простору, слід відмітити, що існує багато диспропорцій під час врахування інтересів усіх суб'єктів СВО. У середньому найбільш уваги країни приділяють задоволенню потреб індивідуума та держави, при цьому інтереси ВНЗ знаходяться на третьому місці, роботодавця – на останньому. У доктринах Великобританії та Західної Європи найбільше простежується намагання поєднати інтереси всіх суб'єктів, проте інтереси ВНЗ та індивідуума все одно переважають. У національних освітніх доктринах України взагалі відсутнє питання щодо розв'язання проблеми створення рівних можливостей здобуття якісної ВО, навчання основним принципам по-

Таблиця

Наявність та єднання інтересів		Інтереси суб'єктів у доктринах розвитку СВО			
		Суб'єкти			
		держава	особа	роботодавець	ВНЗ
Національна доктрина розвитку освіти в Україні					
наявність інтересів	мета	x	x		
	засіб	x	x		x
єднання інтересів					
Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації у системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 роки					
наявність інтересів	мета		x	x	x
	засіб		x	x	x
єднання інтересів					
Америка 2000: освітня стратегія (США)					
наявність інтересів	мета	x	x		x
	засіб		x		x
єднання інтересів					
Цілі 2000: Освітній акт Америки (США)					
наявність інтересів	мета	x	x	x	x
	засіб		x		x
єднання інтересів					
Закон про реформу освіти (Великобританія)					
наявність інтересів	мета				
	засіб	x			x
єднання інтересів					
Національна стратегія реформування ВО (Великобританія)					
наявність інтересів	мета				
	засіб				
єднання інтересів					
Болонська Декларація (Італія)					
наявність інтересів	мета	x	x		
	засіб				
єднання інтересів					
Комюніке конференції міністрів вищої освіти (Німеччина)					
наявність інтересів	мета				
	засіб				x
єднання інтересів					

Джерело: авторська розробка

ведінки в системі соціальних відносин і особливо на ринку праці.

Висновки. Узагальнюючи вищенаведені міркування, треба зазначити, що новий теоретичний і науково-практичний підхід до управління ВО на засадах визначення та сполучення інтересів суб'єктів СВО проголошує необхідність ставити за мету та обирати заходи, що спрямовані на збалансування рівнозначних сполучень інтересів суб'єктів СВО. Подані у доктринах орієнтири розвитку вищої школи та шляхи їх досягнення направлені на реалізацію її високої місії. Місія полягає у задоволенні інтересів суб'єктів СВО, а, значить, у названих документах повинні бути наведені цілі та методи їх досягнення щодо кожного суб'єкта. Причому цілі і методи мають узгоджуватись щодо інших суб'єктів СВО. Це дозволяє розв'язувати проблеми доктрин реформування ВО. Окремо слід сказати про перспективи розширення доступу громадськості до управління вищою освітою.

Література

1. Кралюк П. Вища освіта в Україні: куди йдемо? / П. Кралюк // Дзеркало тижня. Україна. – 2012. – № 3. – С. 12.
 2. Ридингс Б. Университет в руинах / Пер. с англ. А. М. Корбута. – М.: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. – 304 с.

3. Подмазін С. І. Особистісно орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз) : Автореф. дис. д-ра філософ. наук / С. І. Подмазін. – Д.: Дніпропетр. нац. ун-т., 2006.
 4. Почтовюк А. Б. Вища освіта: методологічні основи раціональності управління: монографія / А. Б. Почтовюк. – Кременчук: СВД Олексійко В. В., 2014. – 431 с.
 5. Бок Д. Университеты в условиях рынка / Пер.с англ. С. Карпа. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. – 224 с.
 6. Почтовюк А. Б. Управление конкурентоспособностью высшего учебного заведения: современные тенденции / А. Б. Почтовюк, М. В. Загирняк // Гуманитарные и социально-экономические науки. – № 2(57). – 2011. – С. 130–134.
 7. America 2000: An Education Strategy. Department of Education. – Washington, DC. ED / OS91-13. – May 1991. – 82 p.
 8. Крафт О. А. Тенденції розвитку вищої школи: пошук причинно-наслідкових зв'язків / О. А. Крафт, Л. Г. Деева // Економіка розвитку. – 2008. – № 2 (46). – С. 41–44.
 9. Higher Education Opportunity Act. Public law 110–315. – Aug 14, 2008. – 219 p.
 10. Shattock M. Managing Successful Universities / Michael Shattock, Open University Press, 2003. – 201 pp.
 11. University guide 2011: University league table [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.guardian.co.uk/education/table/2010/jun/04/university-league-table>.
 12. The Education Reform Act 1988, London Her Majesty's Stationery Office, Reprinted. – 1989. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.educationengland.org.uk>.
 13. Success for all: reforming further education and training: discussion document. – Great Britain : Department for Education and Skills. – June 2002. – 28 p.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2015

References

1. Kraluk, P. (2012). Higher education in Ukraine, where are we going? Dzerkalo Tyzhnia. Ukraine (Mirror of the Week. Ukraine), 3,12. (in Ukr.).
 2. Readings, B (1997). *The University in ruins*. Harvard: Harvard University Press.
 3. Podmazin, S. (2006). *Personality-oriented education (social and philosophical analysis)*. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk National University (in Ukr.).
 4. Pochtovyuk, A. (2014). *Higher education: methodological foundations of rational management: a monograph*. Kremenchuk: SVD Oleksiyenko V. V. (in Ukr.).
 5. Bok, D. (2012). *Universities in market conditions*. Moscow: Publishing House of The Higher School of Economics (in Rus.).
 6. Pochtovyuk, A., & Zagirnyak, M. (2011). Management of competitiveness of higher education institutions: current trends. *Humanitarni ta socialno-economichni nauky (Humanitarian and Socio-Economic Sciences)*, 2(57), 130-134. (in Ukr.).
 7. Department of Education (May 1991). *America 2000: An Education Strategy*. ED / OS91-13. Washington DC.
 8. Kratt, O., & Deeva, L. (2008). Trends in the Higher School Search: causal relationships. *Economica rozvytky (Economics of Development)*, 2(46). 41-44. (in Ukr.).
 9. *Higher Education Opportunity Act* (Aug 14, 2008). Public law, 110–315.
 10. Shattock, M. (2003). *Managing Successful Universities*. Open University Press.
 11. University guide 2011 (June 2010). *University league table*. Retrieved from: <http://www.guardian.co.uk/education/table/2010/jun/04/university-league-table>.
 12. The Education Reform Act (1988). Her Majesty's Stationery Office, Reprinted (1989). London. Retrieved from: <http://www.educationengland.org.uk>.
 13. *Success for all: reforming further education and training: discussion document* (2002). Great Britain: Department for Education and Skills.

Received 11.02.2015